

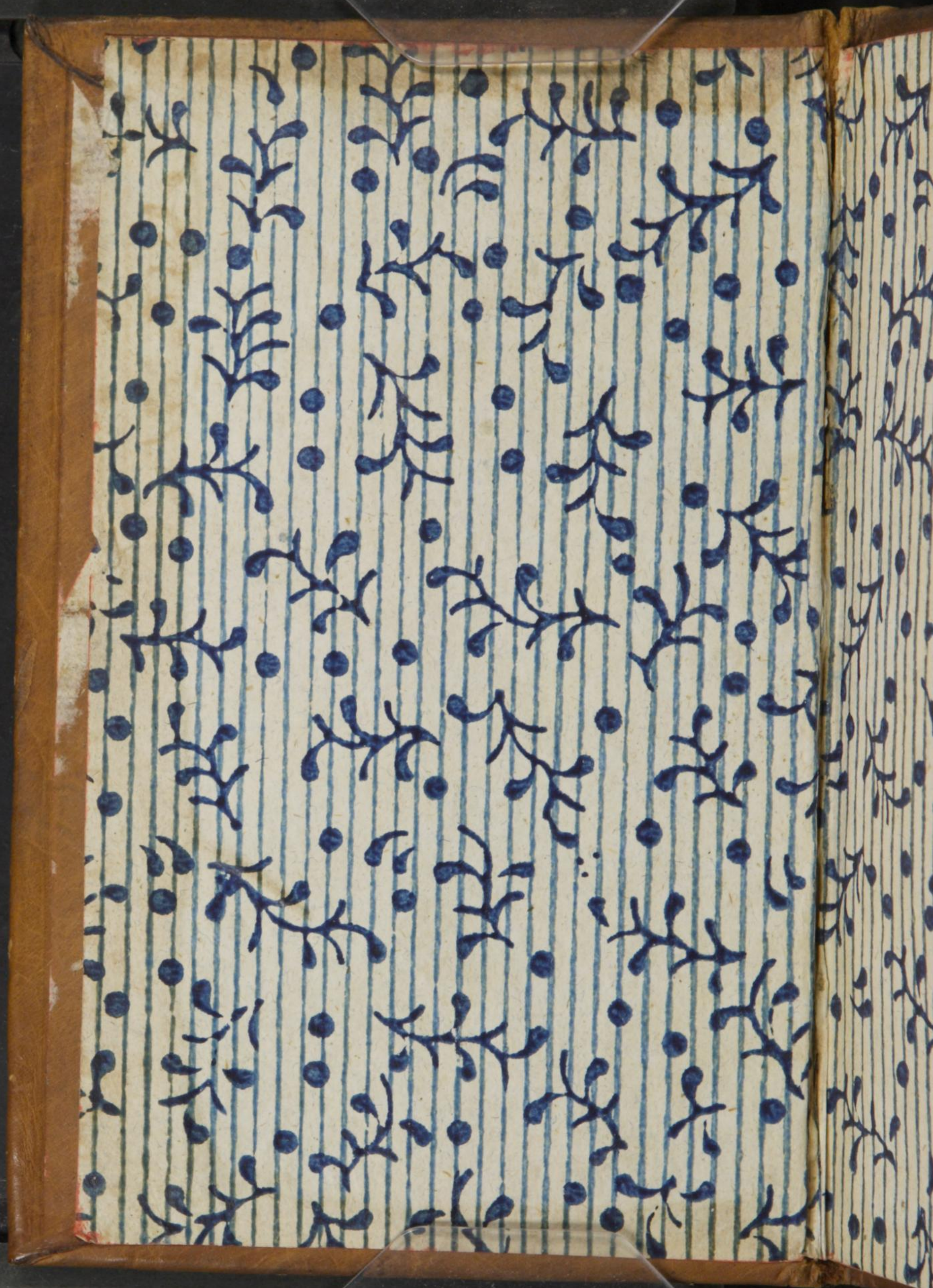

PALL
COM
ONE

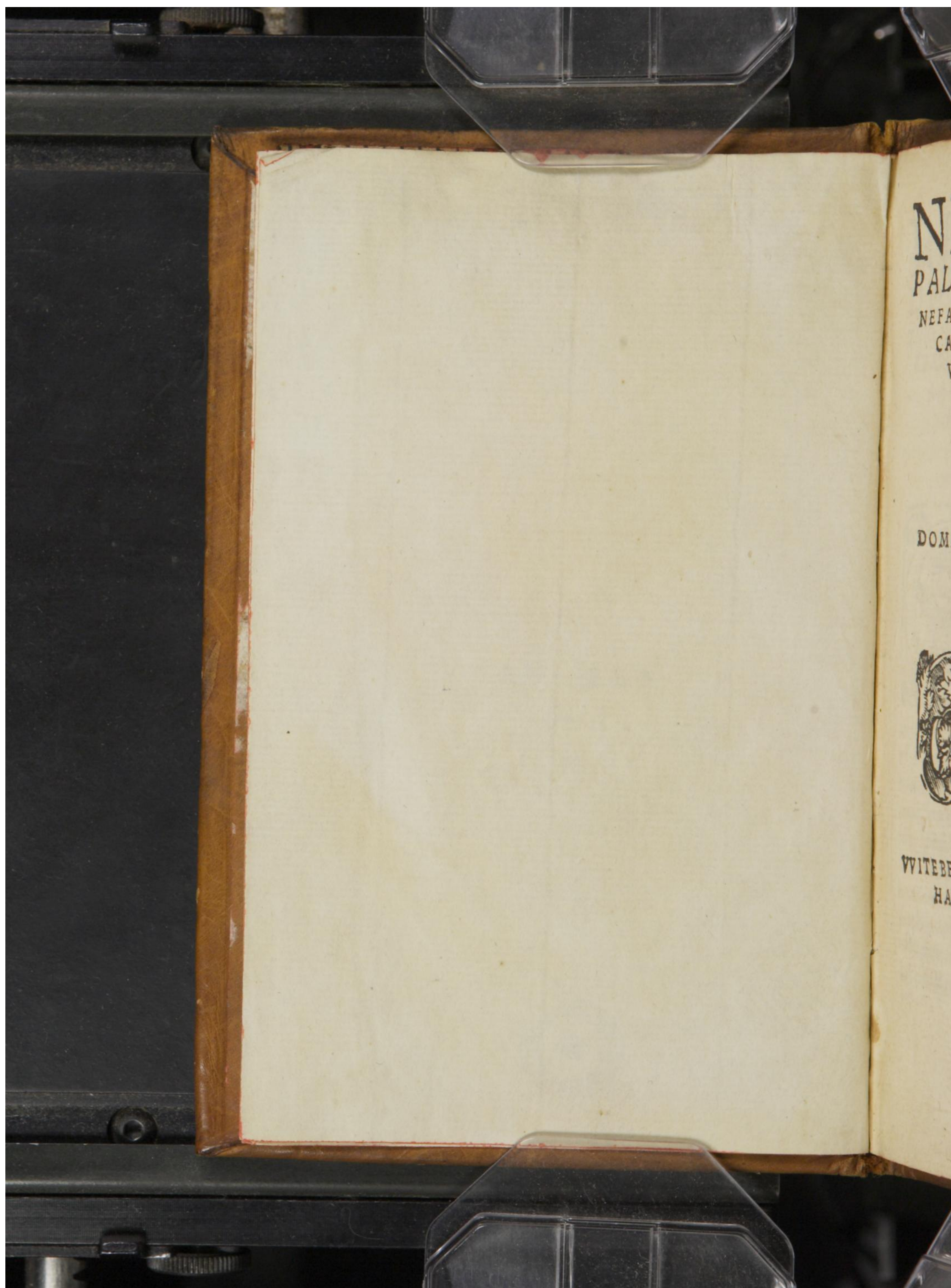

3
4
8
9
10
11

4-59. DA BOY

NICOLAI PALLADII COMMONEFACTIO DE VERA INVOCATIONE DEI, ET DE VITANDIS IDOLIS.

DEVTERO. VI.

DOMINVM DEVM *tuum adorabis, & ipsi soli seruies.*

VVITEBERGAE EXCVDEBANT HAEREDES PETRI SEITZII.

ANNO 1557.

RE
DOV
TIONE
STANT
LAD
PV

adorabis, & ipsi
est Euangelij N
hominum ab Ido
armati ferro &
tibus seuerissime
manibus & arm
hominum concu
supplicijs corpo
cultū pertinaci
Est enim Magi

REVEREN-
DO VIRO, ERVDI-
TIONE ET VIRTVTE PRAE-
STANTI, D. NICOLAO PAL-
LADIO DANO, PHILIP-
PVS MELANTHON
S. D.

RATA EST DEO *pietas tua, quòd seuerè taxas* Idolorum *adorationes, & monstras ueri* Dei, *&* Domini *nostri* Iesu *Christi inuocationem, Sicut scriptum est:* DOMINVM DEVM *tuum adorabis, & ipsi soli seruies. Vt autem præceptum est* Euangelij *Ministris, ut uoce doctrinæ animos hominum ab* Idolis *abducant, cùm quidem non sint armati ferro & exercitibus: ita politicis Magistratibus seuerißimè mandatum est, ut suo quisq; loco manibus & armis tollant* Statuas, *ad quas fiunt hominum concursus & inuocationes, & puniant supplicijs corporum insanabiles, qui* Idolorum *cultũ pertinaciter retinent, aut blasphemias serunt. Est enim Magistratus custos totius* Legis *in exter-*

na disciplina, uidelicet, primæ & secundæ tabulæ Decalogi. Ac de dignitate & officio Magistratus *multum detrahunt, qui dicunt, Magistratum ue- lut armentarium, tantùm corpora & uentres po- puli curare debere, id est, tantùm horum præce- ptorum custodem esse :* Non occides, &, Non fura- beris. *Imo sciat Magistratus, se diuinitus præpo- situm esse cæteris hominibus, ut sonet præcipuè uo- cem* Legis *diuinæ* de Deo, & *de uinculis humanæ societatis, & ostendat discrimen* Iusticiæ & Iniusti- *ciæ, primum uoce, deinde & factis: tollat è me- dio reos scelerum, & protegat iustos : sit acer & ardens zelo in tollendis insanabilibus, & fortis ac uigilans in protegendis obedientibus, & paterna* στοργῇ *adficiatur misericordia erga hanc imbecil- liorem partem generis humani, uidelicet mode- stam, & eam suauiter foueat. Ideo in* Psalmo *di- ctum est :* Ego dixi, DII *estis, id est, uicem* Dei *sustinentes inter homines, & munera diuina exhi- bentes, sapientiam, agnitionem* Dei, *discrimen uir- tutum & uiciorum, &* Iusticiæ *defensionem, ac pa- cem.* Qui *maior honos cogitari potest, quàm no- minari* DEOS, *id est, organa & uicarios* Dei *esse?*

Attribuit *enim* Deus *hanc honorificam ad- pellationem gubernatoribus, non ut sit inanis titu- lus, sed ut reuera sint organa* Dei, *uoce ipsorum*

sonantis

sonantis legem suam, & manu corum destruentis sceleratos, & fouentis obedientes. Idem dicit sapientia Dei apud Salomonem: Per ME Reges regnant, & Principes iusta constituunt. Hæc sapientia non est tantum uentris sagina, sed est monstratrix ueri Dei, Postea docet fouendam esse hominum societatem, ut in ea Deus sese hominibus communicet. Fuerunt igitur iusti & grati Deo labores Iosuæ, Iosaphat, Ezechiæ, Iosiæ, Constantini, Theodosij, & multorum aliorum piorum Regum & Principum, qui populo monstrauerunt ueri Dei inuocationem, & ardentes zelo fortiter deleuerunt Statuas, ad quas falsæ inuocationes fiebant. In talium Regum honestißimo choro etiam uester Rex, Christianus, in illa cœlesti Ecclesia in tota æternitate & lætus Deo gratias aget, & à pijs omnibus, ac præcipuè à uestris Ecclesijs, celebrabitur. Quare ut tua adhortatio in hoc scripto alloquitur pios doctores, ita uelim etiam quolibet loco Magistratus de suo officio commonefieri. Et Filium Dei, Dominum nostrum Iesum Christum, crucifixum pro nobis & resuscitatum, toto pectore oro, ut in multis gubernatoribus accendat, primùm ueræ doctrinæ lucem, deinde iustam indignationem, & magnas flammas zeli non errantis.

Est in quibusdam uoluntas rectè faciendi, sed offundunt corum oculis ac mentibus præstigias

Empusæ Sophisticæ, ne ueritatem cernant & amplectantur. Hanc magnam calamitatem generis humani omnes pij ingenti dolore deplorant, qui quidem etiam aßiduis uotis precantur Deum, ut propter filium sanet aliquos, & ut hostes ueritatis reprimat, qui sicut Anteus Neptuno templum condidit ex cranijs interfectorum hospitum, ita isti furiosi & crudeles mactatione piorum Deo sacrificare uideri uolunt. Interea, ô rem miseram, nos ipsi dimicamus inter nos, uelut Cadmei fratres, cùm, si qua oriretur controuersia, pia dijudicatione tolli errata deberent, & sanabilium uoluntates rursus coniungi. Sunt igitur confusiones horribiles undiq;, quarum consideratio pijs ingentem dolorem adfert, gubernatores uerò exuscitare deberet ad curam sanandi nostrarum Ecclesiarum uulnera. In tanta infirmitate hominum, deinde in hac ἀναρχίᾳ horum temporum, postremò & in his delirijs ultimæ senectæ mundi, ne fieri quidem potest, quin discordiæ oriantur, Sed Deus uult sapientes gubernatores cohercere ingeniorum petulantiam, & ægroto corpori mederi. Ac præcipuè curandum esset, ut in nostris Ecclesijs coniuncti essent doctores contra communes hostes, ut conspici consensus piorum, & confirmare multos posset. Vagatur iam in Mindensi uicinia Thammerus, qui scripta blasphema edidit, quem hostes

Euange-

PRAEFATIO.

Euangelij tantùm ideo complectuntur, quia rabiose maledicit Lutheranis, cùm palàm Ethnicas & blasphemas opiniones in publicis scriptis ediderit. Et paßim Rhetores Papistici magna uolumina, tanquam fulmina, contra Ecclesias nostras emittunt, quibus opponi refutationes à pluribus utile esset, καὶ συμφέρει τῇ ἀρετῇ κρείσσωρ. Oro igitur Filium Dei, Dominum nostrum Iesum Christum, crucifixum pro nobis, & resuscitatum, uerè colligentem æternam Ecclesiam in genere humano uoce Euangelij, ut faciat, ut omnes docentes in nostris Ecclesijs in ipso unum simus.

Datæ Calendis Februarij,

Anno 1557.

NICOLAI PALLADII COMMONEFACTIO DE VERA INVOCATIONE DEI, ET DE VITANDIS IDOLIS.

ON SINE GRAVI *animi dolore magnam multitudinem impiarum Statuarum & imaginum, in his Templis conspexi, quæ uarijs modis ab ignauis hominibus (non aliter hactenus uerbo Dei informatis) coluntur, & uerum Dei cultum & honorem impediunt. Nam (teste ipso Christo Matth. 6.) Nemo potest duobus Dominis seruire. Neq; conueniunt in uno templo Christus & Belial. 2. Cor. 6. Et Deus per Prophetam negat, se alteri suam gloriam daturum esse. Præterea hi idolatrici cultus à Satana & Papistis excogitati ex diametro pugnant contra omnium Prophetarum & Apostolorum doctrinam, contra uocem diuinæ Maiestatis in primo Decalogi præcepto, & à uero & uiuo Deo corda hominum auocant, ne ei soli omnipotenti*

tenti adhæreant, & ne ipsum solum inuocent & colant.

Idcirco ratione officij mei adductus non potui non admonere Ecclesiarum pastores, ut in omnibus concionibus seriò populum ab huiusmodi Satanicis cultibus dehortentur, ex quo manifestè uident maximam partem auditorũ adhuc, in hac clara Euangelij luce, esse in colendis imaginibus dementatam. Id diligenter faciant, Primùm, ut proprias conscientias hac in re liberare possint. Deinde, ne simplicioribus occasionem damnationis præbeant. Sunt enim (teste Ezechiele) omnes uerbi ministri à Deo speculatores constituti: Nisi impio dixerint, & monuerint eum seriò, ut conuertatur à uia sua mala, sanguinem de manu Ministri requiret. Item: Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter. Vnde manifestè constat, affectatam negligentiam, oscitantiam & infidelitatem, in ministro Verbi mortale peccatum esse. Necesse est illos Ministros Ecclesiarum manere grauißimas pœnas, qui horrendas idolatrias in suis Templis sua taciturnitate, non solùm manere permittunt, sed quidam etiam propter impium quæstum stabilire conantur, quemadmodum sub Papatu muti sacerdotes muta idola, in contumeliam Dei, & sibi ipsis in lucrum, erexerunt. Nonnulli quoq; tales abominationes & imposturas raro, aut nunquam, uel saltem leuiter re-

prehendunt, ne odia hominum ſibi concilient, aut ſibi periculum aliquod ſuæ uitæ tandem accerſant.

Quoniam uerò harum prouinciarum agreſtes homines in magnis erroribus ignorantiæ, inq́; ſumma rerum omnium, ad Dei cultum & ueritatem religionis ſpectantium, inſcitia, adhuc tanquam Cyclopes & Epicurei uerſantur, in hoc præcipuè operam dabunt Eccleſiæ Miniſtri in Pagis, ut Elementa pietatis, & quaſi incunabula doctrinæ Chriſtianæ (Catechiſmum puto) auribus atq́; animis ipſorum quàm poſſunt diligentiſsimè inculcent. Et quoniam tardiora ſunt ruſticana ingenia, crebrò atq́; identidem eadem repetant, ac ne facile excidant, iterum atq́; iterum infigant. Idem ille Catechiſmi libellus in multis locis apud exteras nationes, etiam alibi in hoc toto Regno, ingentia miracula fecit, eo quod populus in hac prima inſtitutione de uero cultu Dei reſtituendo, & idolomanijs abrogandis rectè informatus ſit.

Miror quare in his Eccleſijs, in hac clara Euangelij luce impiæ ſtatuæ & imagines adhuc in tanto honore habeantur. Docetur nunc (Dei beneficio) in noſtris Templis purum uerbum Dei, quod damnat omnem templorum ornatum, qui doctrinæ cœleſti repugnat, & Chriſti fidelibus offen-

offendiculo esse potest. Verus autem ornatus templorum Christianorum est ipsum sanctißimum uerbi diuini ministerium, & usus Sacramentorum ac piæ Ceremoniæ, quibus se adiungunt, non trunci, ligneus nasus uel oculus, pictæ & fictæ facies: Sed uiuæ imagines, quæ se uertunt ad suggestum, nunc ad Aram, nunc flexis genibus inuocant Deum nunc sedent audientes uerbum, nunc stant hymnis celebrantes Deum, & hoc modo transformantur de die in diem ad imaginem Dei, ut Apostolus ait.

Vt igitur præstigiæ ac laruæ Diabolicæ, in cordibus hominum abominabiles reddantur, easq; tanquam æternum interitum fugiant ac detestentur, & unicum uerum ac uiuum Deum (qui se ac suam uoluntatem uiua uoce generi humano patefecit) inuocare, colere, glorificare, eiq; soli confidere discant, omnes Ecclesiarum uestrarum Pastores, propter gloriam Dei hominumq; salutem rogo, & pro officij mei ratione etiam iubeo, ut nunquam posthac primi præcepti appendicem: Non facies tibi sculptile neq; ullam imaginem &c. pro concione in eiusdem præcepti declaratione negligãt, Sed quanta possunt uehementia cõtra monstrosas illas statuas et laruas cacadæmonũ se opponant, quæ ad se à uero Deo mentes hominum auocant, & captiuas tenent: ut Deo

spreto

spreto & neglecto muta & inefficacia simulacra colant, & diuinis honoribus afficiant. Nunquam *in recitatione & explicatione* Catechismi deberet *huius appendicis declaratio sic negligi,quemadmodum hodie passim negligitur, uel saltem frigidè (si non omnino præteritur) attingitur, perinde, ac si non esset una pars* Decalogi,*nec digna quæ recitaretur & explicaretur.* Et *interim uidemus imagines & statuas non tantùm simplicioribus esse admirationi, sed etiam à multis (ut proh dolor in his templis cernere licet) inuocari, adorari, coli candelis, oblationibus,uestibus, geniculationibus, prostrationibus, circuitionibus, & alijs gesticulationibus, quod quàm horrendum sit in conspectu* Dei *& sanctorum* Angelorum, *norunt omnes ueri* Dei *cultores,in hac clara* Euangelij *luce.*

Et *tametsi quidam uerbo* Dei *informati,non colunt imagines templorum, tamen indoctis & rudioribus sunt occasio idolatriæ & defectionis à* Deo. Horum *ratio maximè esset habenda, ne nostris picturis & imaginibus eorum salutem in æternum perderemus.* Horribilis *est &* Diabolica *audacia, quòd creatura* Dei *rationalis contra expressam prohibitionem creatoris* (Non *facies tibi sculptile neq; imaginem &c.) contumaciter audet facere utrunq;, etiam in templis* Christianis, *quæ iam non*

erigun-

eriguntur & reparantur propter ſtatuas aut pictas imagines, ſed propter uerum cultum Dei conſeruandum, & propagandum. Nam prorſus nihil proſunt uel doctoribus, uel auditoribus, ſed ueræ doctrinæ dedecori ſunt, ſalutares cogitationes impediunt. Nullum igitur bonum uſum in Eccleſia habent, teſte Eſaia, cap. 44. Si libri Laicorum ſunt (ut quidam uolunt) maneant in libris & in domibus extra publicum Chriſtianorum templum, ubi nequaquam ferendæ ſunt, ne homines paulatim his impoſturis à uerbo Dei & ueris cultibus rurſus abducantur.

Sciunt enim eruditi Eccleſiarum miniſtri, Deum in Decalogo, & ex Decalogo per totam ſacram ſcripturam, ſeriò prohibere, primum ne ullus mortalium faciat aut fieri curet ſculptilia, ſimulacra, imagines cœleſtium, terreſtrium, & infernalium creaturarum, quocunq; nomine uocari queant. Secundò, ne ſtatuæ ab hominibus adorentur, honore afficiantur, uel ullis cultibus colantur. Eſt enim hæc idolatria, in ignorantibus error, in pertinacibus hæreſis, & in defenſoribus aperta impietas & exitium, ſcilicet propter occaſionem damnationis, quam ſimplicioribus præbent.

Duobus enim modis peccant homines contra primam tabulam Legis diuinæ. Primùm peccant

ἄθεοι

ἄθεοι, ut Cyclopes & Epicurei, in hoc quòd prorsus Deum esse negant, & ideo non glorificant eum, non metuunt, non credunt, non inuocant eum, &c. non tribuunt ei gloriam potentiæ, bonitatis, iusticiæ, &c. Et profectò non exigua multitudo talium Cyclopum in multis locis est, qui beluino more sine ullo uerbo & timore Dei per totam ætatem uiuunt. Multi inueniuntur, qui per integrum annum uix unam concionem audiunt, quidam per omnem uitam bis tantùm templum uisitant, uidelicet quando primùm deferuntur ad Baptismum, secundo ad tumulum.

Alij uerò peccatores contra primam tabulam sunt idolatræ, qui honorem Deo debitum transferunt ad creaturas cœlestes, aut terrestres, uisibiles aut inuisibiles, ut sub Papatu multipliciter tribuebant diuinos honores, inuocationem & fiduciam ei, quod non erat Deus, & sine uerbo, adeoq; contra uerbum & mandatum Dei, alligauerunt ipsum ad sculptilia & imagines, docentes ipsum magis apud hanc, quàm apud aliam statuam, efficacem esse.

Quantus quæso concursus more gentium hactenus fuerat ad statuas S. Magni in Thorrom, ad S. crucem in Edenstet. os till det hellige Losen in

Parochia

Parochia Losen? Quot sunt qui adhuc in honorem & laudem beatæ uirginis coram eius statua multas candelas incendunt? quiq; ad eam in necessitate qualicunq; pro auxilio clamant, eiq; munera offerunt? Item adhuc omnes in quibusdam Parochijs fere uiri ac mulieres rosaria gestant, & non desinunt abuti angelica salutatione, ac semper in ore habent, Gudts lon oc Merilon &c. Nonne hæc est horrenda idolatria, tribuere diuinitatem, omnipotentiam & honorem Deo debitum, ei quod non est Deus? pro uero Deo inuocare & colere mutam & mortuam statuam, quæ seipsam loco mouere nequit, aut à furibus aut muribus seipsam liberare non potest?

Nullum est peccatum grauius, & in conspectu Dei magis detestandum, quàm derelinquere Deum conditorem, & se ab eo auertere, & seruire Dijs alienis, ac erigere statuas & imagines contra mandatum Dei, in lucis, uallibus, montibus, & templis Christianis, & alligare Deum, ad ullam rem, aut ullum locum, ad quem ipsemet expresso mandato se non alligauit. Nam idolum fit, quando homines à uero Deo abalienatione animi recedunt, & illo spreto noua ficta et facticia numina, uel mente uel manibus fabricare student, quibus diuini honores impediuntur, siue id fiat errantis

rationis falsa opinione, siue graui cordis auersione à Deo, siue externæ reuerentiæ exhibitione, siue quouis alio modo fiat.

MVLTIS ETENIM MODIS IDOlatriæ impietas perpetratur.

I. Primùm si fingatur aut otiosus aut iniustus, aut ullo modo alius esse Deus, quàm sit, quamq; se esse in speculo creaturarum, & reuelatis scripturæ oraculis ostendit.

II. Secundo, aut si quomodocunq; cognitus fictis & falsis cultibus, & diuinitate indignis honoribus, colatur.

III. Tertio, aut si diuinitatis nomine, seu honore colitur id quod reuera Deus non est, siue res quantumuis excellens sit, siue rei species qualiscunq;.

IIII. Quarto, aut si inuisibilis atq; incomprehensibilis æterni Dei maiestas alligetur sacrilego errore, rebus quibuscunq; sensibilibus, aut earum imaginibus, seu simulacris ad quamcunq; formam effictis, & tanquam his conclusa & comprehensa adoretur &c.

Maxima profecto ignominia & contumelia afficitur Deus, quando homines contra ipsius mandatum existimant eum simulacrorum cultibus & his uanißimis rebus delectari, & similem ipsum ac suos

ſuos ſanctos (qui iam in cœlis cum ipſo uiuunt) faciunt ſordidæ creaturæ, ex qua imaginem ipſorum fingunt.

Item, dum diuinæ maieſtatis nomen & honores, & Deum incorruptibilem, atq; infigurabilem figuris ac rebus corruptibilibus concludere, exprimere, & repreſentare præſumunt.

Item, dum loco inuiſibilis atq; immortalis Dei, hominum aut aliarum rerum quarumcunq; ſimulacra ac ſimilitudines impiè uenerantur. Et in locum Dei contempti abominanda portenta coluntur.

Item, dum homines diuinitatis dotes ac proprietates uero Deo detrahunt, & idolis ac ſimulacris aßignant (quæ neglecto Deo) colunt ac uenerantur: quo horrendo ſacrilegio nihil atrocius ab hominibus cogitari poteſt?

Quàm quæſo ſtultum & nepharium eſt, ac horrendum in conſpectu Dei & Angelorum, pingere aut fabricare Deum patrem grandæuum, ſenem, lippis oculis, canum, tenentem filium crucifixum, cruentum, & habentem apud ſe Columbam? Nunquid talis eſt noſter Deus, cuius ſedes cœlum eſt, & terra ſcabellum pedum eius? Quid poteſt humanum ingenium excogitare aut fingere, quod uel Deo ſimile ſit, uel æternam ipſius diuinitatem, gloriam, ſapientiam, omnipotentiam, ſum-

mam bonitatem, ueritatem, sanctitatem, iusticiam, gratiam & misericordiam, exprimere poßit? Quod si quisquam facere tentauerit, is summam & inexpiabilem Diuinæ Maiestati iniuriam faciet, dum ipsum longè alium, quàm sit, effingere præsumit. Est ne quoq; horribile scelus, loco Filij Dei resuscitati, uiuentis, & sedentis ad dexteram æterni Patris, adorare, inuocare ac colere ligneam ac mortuam statuam, ad imaginem Christi crucifixi figuratam? Et sic statuere, Christum alligasse se mortuo trunco, & apud illum magis exaudire inuocantes, quàm alibi.

Quidam Monachi ante aliquot annos, non erant contenti mortua figura Christi pendentis in cruce, Sed scribebant ad quendam mirabilem Artificem, ut faceret eis uiuum crucifixum. Cui respondit, Si uiuum fecero, fortaßis à nouo interficietis. Tandem precibus & magnis muneribus adductus, fecit crucifixum quasi uiuacem, caput in cruce mobile, oculos & labia mobilia &c. Hanc imaginem Christi crucifixi in suo templo super ianuam chori collocauerunt, & illa magnam multitudinem hominum longo tempore deceperunt. Quoties enim magna hominum turba conflueret ad uidendam & adorandam statuam, quidam Monachus à tergo stans traxit funiculum,

quo auertebat caput idoli, quaſi nollet illos reſpice-re & exaudire, unde fiebat magna animorum con-ſternatio. Statim clamauit Monachus (inquiens) date, offerte opulenter nobis miſeris fratribus, tunc rurſus conuertet ad uos placidum uultum. Tunc cœperunt homines offerre munera ad Aram. Et interea Monachus traxit alium funiculum, quo conuertit caput idoli ad populum, acſi ſe donis placari ſignificaſſet. Tandem idolum proditum eſt, & Monaſterium deſtructum. Hæc eſt uera hiſtoria.

O quanta patientia Dei, qui ſpectator fuit huius deteſtandæ abominationis. Sic Antichriſtiani ſacrilegi, Deo patri & filio ſuo unigenito, ſibi de-bita gloria ſpoliauerunt, in hoc quòd mutis & ina-nimatis rebus, aut uanis hominum figmentis, ipſum impia temeritate alligauerunt & aßimilauerunt. Et inueniuntur adhuc (proh dolor) in hac clara Euangelij luce, talium impiarum ſtatuarum & imaginum patroni ac defenſores, qui palàm pieta-tem ſimulant, & interea clam non tam ſeipſos per-dunt, quàm ſimplicium corda ſeducunt. Tales manifeſtè declarant ſe idolorum cultores: Et quòd idola ipſi Deo æquiparant, uel anteferunt, & co-nantur æternæ diuinitatis gloriam ſculptilibus, & ſimulachris quibuscunq; repreſentare, in hoc, quòd à nouo Templa Chriſtianorum his idolis propha-

nare ſtudent: Et quòd indignè ferunt, quando impiæ imagines, iuxta mandatum Dei, deſtruuntur aut delentur. Ita pictas & fictas imagines extollunt & magnifaciunt, & interim negligunt ueram & naturalem imaginem Dei, ſcilicet Chriſtum Mediatorem, uidelicet, in eum non credendo, & proximum quoq; contemnunt, ad imaginem Dei creatum, non eum diligendo, &c. Delectantur mortuis imaginibus, & uiuas ac ueras imagines contemnunt.

Cùm igitur quidam adhuc inueniuntur ſtatuarum defenſores, illi poſt unam atq; alteram admonitionem, relinquendi & execrandi ſunt, tanquam anathemata, iuxta illud Pauli: Si quis aliud Euangelium docet, anathema ſit, id eſt, ducatur maledictus, & diuino iudicio ab Eccleſia excluſus, & fugiendus, ne contagium polluat cæteros, ut in Pſalmo dicitur: Induit maledictionem ſicut ueſtimentum. Non expeto iſtius hominis amicitiam, qui mecum Deo amicus eſſe nolit, ut Dauid ait: Perfecto odio oderam eos, Item: Iniquos odio habui, & Legem tuam dilexi. Meq; aduerſus ſtatuarum defenſoris execrationes uoce Pſalmi conſolor: Maledicent illi, & tu benedices. Certiſſimum eſt ex uerdo Dei, quòd ſicuti Chriſtus nullum cum Belial commertium habet, ſic nullum in ſuo Regno

idolis

idolis locum permittit. Sed ipſemet breui claritate ſui aduentus, omnes ſtatuas & imagines, igne temporali in pulueres rediget. Et tunc idolorum cultoribus ac ſtatuarum patronis malè erit in æternis ignibus, ubi uermis eorum nunquam morietur. Nam pij in extremo die iudicabunt ipſos etiam malos Angelos, nedum iſtos Hypocritas, & impiarum ſtatuarum cultores & patronos.

Agant igitur in primis pœnitentiam, & ex uerbo Deum rectè colere & inuocare diſcant, iuxta illud: Lucerna pedibus meis uerbum tuum. Item: Cauete uobis ab idolis. Inuocent Deum, ut per Filium ſuum eos ex impietate, cæcitate & erroribus liberet. Si autem ex Diabolica pertinacia perrexerint in impietate, & contemptu uerbi, & ſtatuas & imagines contra uoluntatem Dei erigere ac defendere conantur, maiori cæcitate & amentia punientur. Deinde in futuro ſæculo abijcientur à Deo in æternos cruciatus. Et pios Ecclesiarum Paſtores adhortor, ut à talium impiorum hominum conſortio externa profeßione ſe ſeiungant, ac poſt hunc diem ſummam adhibeant diligentiam in deprædicanda cordium idolatria, & taxandis impijs cultibus, nec appendix primi præcepti unquam ſomnolenter & frigidè præteriri debet. Idq; eos rogo & obteſtor per gloriam Dei

& salutem gregis ipsis commißi, de quo ratio eis reddenda erit in illo die, quo sistemur omnes coram tribunali Christi.

Vt autem Parochi ex cœlesti doctrina (cui homines sub pœna æternæ damnationis obtemperare oportet) impias statuas & imagines animosè reprehendere & damnare poßint, subscribam hîc aliquot locos, quibus ipse Deus deridet, confundit, ac pudefacit statuas & earum cultores, ne sua contagione ueram Ecclesiam inficiant. Addam quoq; pauca quædam exempla & dicta sanctorum hominum, qui imagines in templis ferre non potuerunt.

Exod. 20.

Non facies tibi sculptile, neq; ullam similitudinem, &c.

Esaiæ 42.

Confundantur confusione, qui confidunt in sculptili, & qui dicunt conflatili: uos Dij estis.

Esaiæ 46.

Cui effigiatis aut similatis me? atq; similem facitis? effundunt ex marsupio aurum, & appendent in lance argentum, quod dant Aurifabro, ut inde Deum faciat, ante quem genua flectant, & adorent, eleuant eum in humeris, & gestant eum, & rursum collocant eum in locum suum.

Ibi stat,

Ibi ſtat, nec de loco ſuo recedit. Si quis clamat ad eum, tunc nihil reſpondet, neq; liberat clamantem ex neceßitate.

Ierem. 10.

Exciditur in ſaltu arbor, & artifex efformat Deos bipenni, ornatq́; eos auro & argento, affigit eos clauis & malleis, ne decidant. Nihil ſunt niſi ſtatuæ ornatæ. Non loquuntur. Portantur, quia incedere non ualent. Item: Pariter omnes uani & inſipientes ſunt, lignum procul dubio uanus cultus eſt. Item: Omnis artifex confunditur per ſculptilia ſua, quia falſitas ſunt idola ipſorum, & non eſt ſpiritus in eis.

Baruch 6.

Lege totam Epiſtolam ad finem capitis & libri, & accomoda ad præſentes imagines & ſtatuas in Templis, tum uidebis omnia conuenire, &c.

Ezech. 6.

Etiam hîc lege totum caput, & iudicet quilibet pius, an non omnia conueniant cum ijs locis in Germania, Dania & alibi, ad quæ fiebat concurſus populi.

Ezech. 16.

Accepiſti uaſa magnificentiæ tuæ de auro & argento meo, & feciſti tibi imagines maſculinas, & fornicata es cum eis, &c.

Abac. 2.

Quid prodest sculptile, quia sculpsit illud fictor suus, conflatile ad imaginem falsam.

Psalm. 97.

Confundantur omnes qui seruiunt sculptilibus, &c.

Psal. 115.

Simulacra Gentium sunt argentum & aurum, &c. Os habent, &c.

Sapientiæ 14.

Integram historiam inuenies de idolis, & unde principium nacta sint.

Rom. 1.

Immutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, &c.

1. Cor. 8.

Scimus quòd nihil est idolum in mundo, &c. Item, 10. cap: Charißimi fugite ab idolorum cultura.

1. Iohan. 5.

Filioli, cauete uobis à simulacris.

Hæc & similia semper essent inculcanda pro concione, ut homines à mortuis imaginibus se auerterent, & conuerterent se ad uerum & uiuum Deum, conditorem cœli & terræ, & patrem Domini nostri Iesu Christi.

EXEM-

EXEMPLA QVOQVE SANCTOrum hominum docent, impias Statuas tollendas esse.

Ezechias dißipauit excelsa, contriuit statuas, Serpentem æneum, quem fecerat Moses, quem tamen Dominus fieri iusserat.

4. Regum 18.

Iosias templum purgauit à uarijs idolis. Moses uitulum confregit. Horum & aliorum piorum Regum exemplo ac diuino mandato, quemlibet Magistratum idolatrias & occasiones idolatriæ, tollere oportet.

Epiphanius Episcopus Cypri, cùm esset in Chanaan, & uenisset in Ecclesiam quandam, inuenit uelum in foribus pendens depictum, habens imaginem uel Christi, uel sancti cuiusdam, iußit tolli, ut pauperem mortuum eò obuoluerent, affirmans contra authoritatem scripturarum esse, in Ecclesia Christi pendere hominis imaginem.

Beati, inquit Christus Lucæ 8. qui audiunt uerbum: Non dixit, Qui ab imaginibus discunt Deum. Non iußit Apostolos imagines erigere, sed docere Euangelium. Item, in uerbis cœnæ ait: Hoc facite in mei commemorationen: Non ait, fabricate ac erigite imaginem Crucifixi in mei commemo-

rationem, &c. Quando quæso id mandauit Christus, uel etiam Apostoli, ut ipsorum imagines in templis Christianorum pingerentur? Quando uiderunt nostri Pictores facies Apostolorum?

Ambrosius ad Rom. 1.

Quanta stulticia, hos se sapientes appellare, apud quos plus mortui possunt, quàm uiui? à uiuo Deo recedentes, mortuis fauent.

Item super Iere. cap. 10.

Errorem deauratarum imaginum ad nos usq; transijsse scribit, ut religionem in diuitijs arbitremur.

Clemens de imaginibus.

Quis quæso iste honor Dei est, per lapideas & ligneas formas discurrere, & inanes atq; inanimes figuras, tanquam numina uenerari, & hominem, in quo uerè imago Dei est, spernere?

Augustinus in Catalogo Hæreseon, reprehendit quandam Marcellinam, quòd coluisset imagines Iesu & Pauli.

Item Tom. 1.

Reprehendit pictas imagines, & earum adoratores damnat. Intuitus enim imaginum intentus facit hominem hærere in imagine cogitationibus, non subuolare in imaginatum. Tam diu inhæres imagini crucifixi, ut crucifixus euanescat, & solus

& solus cum latronibus permaneas. Quicunq; enim diu circa signum moratur, signatum amittit.

FINIS.

QVod autem Martinus Lutherus in annotationibus suis super 7. caput Deuteronomij, persequitur Imaginicidas, hoc est, eos qui pro sua priuata autoritate & Satanica præsumptione, sine mandato legitimi Magistratus, ui & manu imagines perdunt, Danicè, Billede-Stormere, non est intelligendum de ijs, qui sunt in potestate, uel uerbi, uel gladij constituti, quin illis liceat deprædicare superstitiosum cultum & abusum imaginum, his uerò pro sua publica autoritate etiam tollere imagines, ubi necessitas postulat, cùm sint utriusq; tabulæ custodes, quantum attinet ad externam obseruationem. De ijs inquam, non scribit Lutherus, sed insectatur nunc uulgus ipsum, quod pro sua petulantia, contempta Magistratus autoritate, sæuit in ligna & lapides, nunc furiosos istos Concionatores, qui Vulgo gladios & secures ad imagines destruendas porrigunt & ministrant, quos omnes simul uocat Sanguinarios, Seditiosos & Homicidas. Sanguinarios, quia aliud in animo non habent, nisi cædes & strages. Seditiosos, quia contemptis Magistratibus, Imagines & Statuas

priuato

priuato furore inuadunt, cùm tamen nullum in Scriptura legatur exemplum, ubi Vulgus sine duce uel Magistratu, siue ordinario, siue à Deo dato, sustulerit imagines, ut in Gedion, Ezechia, Iosia & Ahab, cernere licet. Homicidas uocat, quia destructis imaginibus, pergunt etiam homines, hoc est, Magistratum interficere, sicut furiosi Anabaptistæ fecerunt, hoc nihil ad nostrum propositum facit. Nam Verbo deprædicandam cordium idololatriam, & imagines ac statuas communi consensu Magistratus propter abusum deponendas ac tollendas docemus. Et Ordinatio Regiæ Maiestatis iubet, impias imagines & statuas omnino tolli, propter idololatriam, &c. ut legis folio 38. Porrò quid Lutherus reuera sentiat de imaginibus, subiungit in suis annotationibus, cùm sic inquit: Quanquam & ego imagines non admodum amem, & uellem in templo non statui. Non quòd solùm hoc spectem, quia adorentur, quod rarius accidere puto, sed quòd fiducia operis in precio & specie earũ ponitur, quasi in illo opere aliquid obsequij Deo præstetur, cùm interim perdatur sumptus et totũ quod istis impenditur, in meliores usus pro fratrum necessitate impendendum. Aliàs, leui pictura imagines priuata in domo, non possum damnare, &c. Ex his ergo patet, neq; Magistratum qui iubet tolli imagines, neq; sinceros Euangelij Ministros, qui

idolo-

idololatriam deprædicant, Imaginicidas, seu Billede Stormere, à Luthero uocari, sed tantùm Vulgus ipsum cùm Phanaticis Spiritibus, quorum furores illic ordinè recitat, & illos ipsos censet è terra profligandos, ceu uerè sanguinarios & seditiosos.

Neq; quicquam uel ad imaginum picturas, uel ad statuarum sculpturas pertinet, quod Lutherus liberat & commendat Anthropomorphitas, ab alijs Hæreseos damnatos, propterea quòd de Deo loquerentur tanquam de homine, et tribuerent ei oculos, aures, brachia, quos Lutherus asserit immeritò damnatos esse, quòd dicerent, Deum habere oculos quibus aspiciat egenos, habere aures, quibus audiat orantes &c. Et scriptura passim hoc ipso genere sermonis utitur, ut Prophetæ scribunt, Deum sedentem in Solio. Et Esaias cap. 6. dicit, se uidisse Dominum in amplissima ueste. Quomodo .n. aliter homines inter homines de Deo loquantur, cùm hæc nostra natura substantiā Spiritualem intelligere non possit? Vide Lutherū in Annotationib. super primum caput Geneseos. Vide etiam Augustinum in libro de Essentia diuinitatis, quomodo scriptura humano quidem more, sed tamen figuraliter, de membris Dei loquatur, & quid per caput Dei, per capillos capitis eius, per oculos, aures &c. mysticè significetur. Nihil enim in his omnibus carnaliter de Deo, iuxta historiam sentiendum

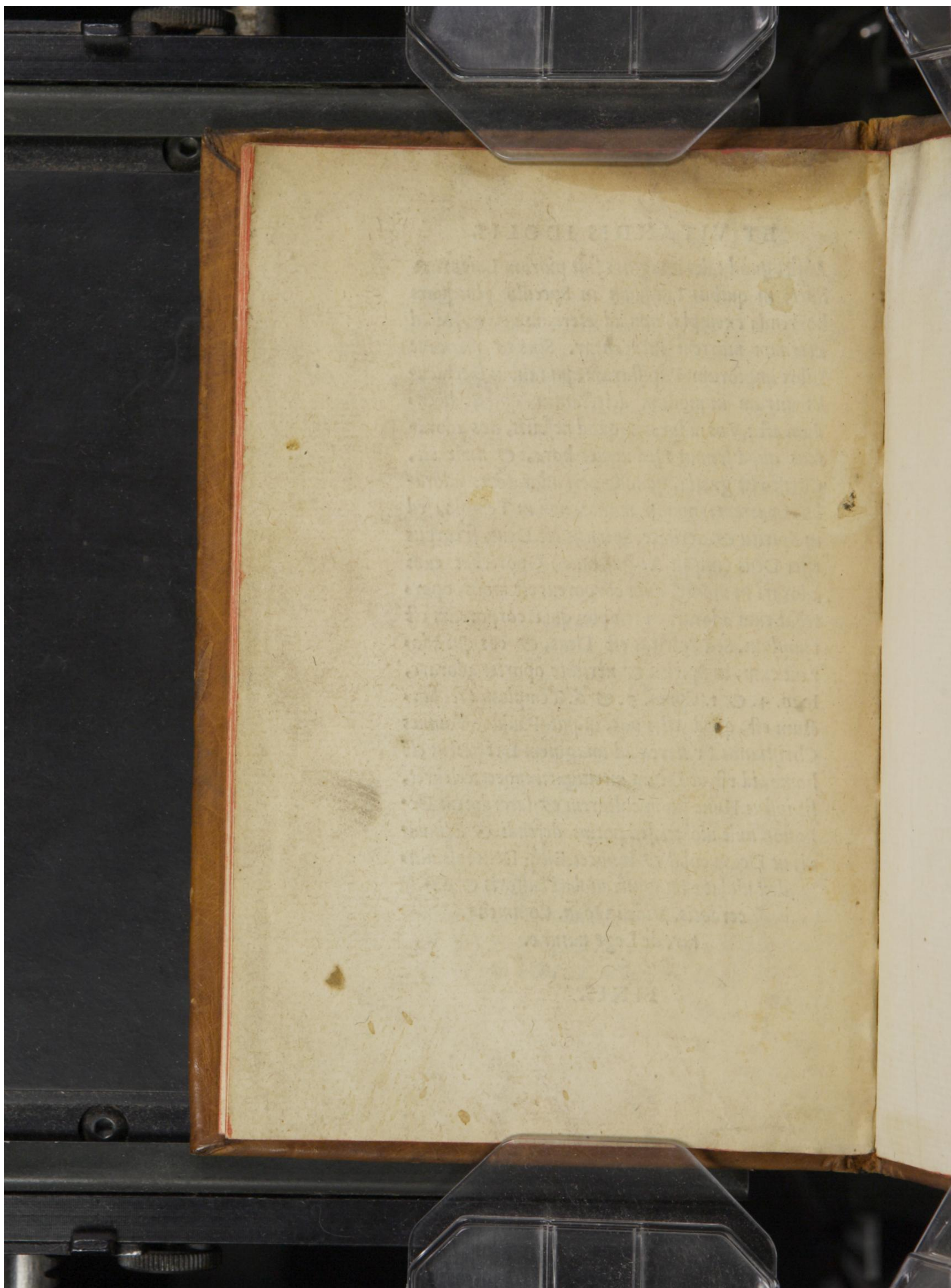
est,

est, sed omnia spiritualiter de eo intelligenda & confitenda sunt. Nam Deus nec in loco uidetur, nec corporalibus oculis quæritur, nec circumscribitur uisu, nec tactu tenetur, nec auditur affatu, nec sentitur incessu, ut inquit Augustinus. Toto igitur cœlo errant, qui hoc exemplum Augustini & Lutheri trahunt ad patrocinium impiarum imaginum & Statuarum.

Porrò quòd imagines dicuntur libri Laicorum, esto quòd picturæ de Christi incarnatione, natiuitate, tentatione, morte, resurrectione &c. prout hæ historiæ depictæ sint in libello, quem Passionale uocant, fuerint aliquando libri Laicorum prò Catechumenis &c. Quid hoc ad impias imagines & Papisticas statuas in templis? Egregia scilicet imago Diui Petri gerentis in manibus claues, nonne significat primatum Romanorum Pontificum? Quid obsecro Laici in hoc Libro speculentur & intueantur, an Apostulatum Petri? an Papam Romanum? scilicet. considera imaginem Iacobi, nonne Laicus statim in animo concipit impiam illam peregrinationem ad Compostellam, & alia loca? Nonne imago diuæ Virginis exhibentis mamillas suas filio sedenti super arcum, impiorum Sanctorum intercessionem confirmat? Quid imago Gregorij Papæ celebrantis priuatam Missam pro uiuis & defunctis, & sic de alijs?
Absit,

Absit, quòd tales imagines sint piorum Laicorum libri, in quibus tanquam in Speculo plusquam horrenda exempla, non ad æternam uitam, sed ad æternam mortem intueantur. Sint & maneant Libri impiorum Papistarum, qui talibus spectaculis mirum in modum delectantur, quibus dicendum est: Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus: sed ueniet hora, & nunc est, Christo sit gratia, quando ueri adoratores adorabunt patrem, non in monte, non in Templo, sed in Spiritu & ueritate. Spiritus est Deus, si corpus esset Deus (inquit Augustinus) Oportebat eum adorari in monte, quia corporeus est mons, oportebat eum adorari in templo, quia corporeum est templum. Sed Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in Spiritu & ueritate oportet adorare, Ioan. 4. & 1. Corin. 3. & 6. Templum Dei sanctum est, quod estis uos, inquit Paulus ad omnes Christianos. Præterea ad imaginem Dei factus est homo, id est, ut Deum intelligat, inuocet, celebret, sit iustus. Hunc suum cultorem & sacerdotem Deus non uult uiolari, sed potius defendi & adiuuari, ut Deum colat & inuocet. Estq; Deus ipse uindex uiolatæ imaginis, uiolati cultoris & Sacerdotis. Vide in Ioan. Commentar. de Lege naturæ.

FINIS.

4
9
10
11